

חודשי איש"י

מאת הרב אליהו ממון - רב בית החינוך יש"י - יחד שבטי ישראל חדרה

תלמידים יקרים, הורים יקרים וצוות יקר! מכובדי כולם!

בחג הפסח, סביב שולחן ליל הסדר, ההגדה והמצות. שולחן ערוך לתפארה, אדי התבשילים המהבילים, ריח המצות הרענן, ניחוח היין ומראהו ובגדי החג החדשים, משרים אוירה חגיגית מיוחדת במינה.

אולם כל אלו הם רק מסגרת ותפאורה להיבט הרוחני ולתוכן הפנימי של לילה מיוחד זה. משמעות חג הפסח, הגאולה, החירות, ניסי יציאת מצרים ושאר המסרים והרעיונות, שאותם מבטאים המצה, המרור, ארבע הכוסות וכל מצוות החג ומנהגיו.

מההיבט של "נפש יהודי", ליל הסדר הוא מעין ראש השנה ליצירת העם היהודי, וראש השנה לאמונה היהודית. האירועים ההסטוריים מאז אברהם אבינו, דרך הגלות והגאולה ממצרים, עשרת המכות וקריעת ים סוף, ועד למעמד הנשגב של מתן תורה בהר סיני וכריתת הברית הנצחית בין בורא העולם לעם ישראל, הם האירועים המכוננים של עם ישראל ואמונתו.

בלילה הזה מסופר סיפור יציאת מצרים ולידת העם היהודי מאב לבן, מדור לדור בצורה חוויתית ומיוחדת. אבות המשפחה מעבירים את לפיד האמונה ולפיד העם היהודי אל הדור הצעיר.

נאמר בהגדה: "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". משמעות הדברים היא, כי המסרים של ההגדה מדברים אל כל יהודי באשר הוא, לאורך כל הדורות. כל אחד יכול ללמוד לעצמו, מה מקומו ותפקידו כחלק מהעם ה"יוצא ממצרים", ומה משמעות הדברים לחיי המעשה שלו.

חז"ל אומרים כי המצה נקראת "לחם עוני", כיון ש"עונים עליו דברים הרבה". בכך רמזו לנו כי ליל הסדר הוא אבן יסוד, ממנו ניתן לפתח וללמוד עניינים רבים.

ליל הסדר נשמר במסירות רבה, לאורך ההיסטוריה היהודית משך אלפי שנים, בכל התנאים ובכל המצבים. בהיותנו עם חופשי, כמו גם בגלות, במצור ובמצוק. בתנאים של עוני ומחסור, כמו גם בעיתות עושר והרווחה. בגלוי ובסתר, בימי שמחה ובימי זעם. העם היהודי לדורותיו ידע והבין שהלילה הזה הוא יסוד וסוד קיומו הנצחי.

יהי רצון שדברי התורה המצ"ב יהיו לעילוי נשמת כל הנרצחים והנופלים הי"ד, לזכות כל החטופים שישבו במהרה לבתיהם, לרפואת כל הפצועים, לשיקום כל הנפגעים ובתיים ולהצלחת חיילי צה"ל וכוחות הביטחון.

נאחל לכם ולכל עם ישראל, לחוג את ליל הסדר בשמחה, בשפע והדר, מתוך חוויה רוחנית אמיתית, התרוממות הרוח, ובחיבור אמיתי למשמעות היהודית הפנימית של החג.

בברכת חג פסח שמח וכשר! ובתפילה "לשנה הבאה בירושלים הבנויה"!

הגדת יש"י - י'חד ש'בטי י'שראל

בעז"ה "ביחד ננצח" וניגאל!

בתשובה לבן הרשע מובא: "לפי שהוציא עצמו מן הכלל - כפר בעיקר! ואף אתה אמור לו: 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים', 'לי ולא לו - אילו היה שם לא היה נגאל!'"

ומעיר ה"נר דולק" שהלא אף שאר כלל ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה. ושרו של ים קיטרטג ואמר: "הללו והללו עובדי עבודה זרה". וכמובא במפורש בנביא יחזקאל (כ', ח'): "וימרו בי ולא השליכו את שיקוצים וגלולי מצרים". ועם כל זה הם יצאו. ומה נשתנה הרשע הזה שלא היה נגאל?

וכפשוטו יש לומר, שכיון שאינו מכיר בענייני הפסח ויציאת מצריים, משמע שסובר הוא שהיו יכולים להישאר במצריים. והרי אלו שלא רצו לצאת - באמת לא יצאו, וכפירוש רש"י על הפסוק: "וחמושים עלו בני ישראל" - שאחד מחמישה יצאו, שכל אלו שלא רצו לצאת - מתו במכת חושך. ולכן גם הוא לא היה נגאל.

והטעם באמת שמי שלא רצה לצאת - לא יצא. כיון שמטרת הגאולה היא למען "תעבדון את הא-להים על ההר הזה" - בקבלת התורה. "ולקחתי אתכם לי לעם". ואלו שלא רצו לצאת ולקבל על עצמם עול עבדות ה' יתברך - לא זכו לצאת. ואף הרשע הזה בכללם, שאומר: "מה העבודה הזאת לכם?".

עוד נראה לבאר הטעם שהרשע "לא היה נגאל". שהנה מבואר במדרש (שוחר טוב תהלים פ"ז וירושלמי פאה פ"א ה"א) שדורו של אחאב אף שהיה בידם עוון עבודה זרה, היו יורדים למלחמה ונוצחים. מפני שלא היה בהם דלטוריא (לשון הרע). מה שאין כן דורו של דוד, והיינו בימי שאול, אף שהיו בהם תינוקות שהיו יודעים מ"ט פנים בהלכה, היו יורדים למלחמה ונופלים, לפי שהיה בהם דלטוריא.

וכך מובא בחז"ל, שישראל - כשהם באחדות, אין שום אומה ולשון שולטת בהם. והטעם בזה,

שהקב"ה נוהג בכל מעשיו ב"מידה כנגד מידה". ואם האדם אוהב לחבירו ומאוחד עימו, כמו כן ה' יתברך אוהב אותנו ומאוחד עימנו ועוזר לנו בכל מצב.

וכן מובא ב"תפארת שלמה" (פרשת נח) על מה שנחתם גזר דין דור המבול על הגזל. ואף שהיו להם שלוש עבירות חמורות (עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים), מכל מקום אם לא היו גוזלים וחומסים אחד מהשני, והיו באהבה ושלום, אזי ה' יתברך היה מתנהג עימם ב"מידה כנגד מידה" ואוהב אותם ולא היה נפרע מהם.

ובזה יתבאר יפה. שהנה כלל ישראל על אף שהיו בשפל המדרגה וכמו שטען שרו של ים ש"הללו והללו עובדי עבודה זרה". מכל מקום היו באחדות ובזכות זה זכו להינצל.

וכידוע הפירוש על "לא תוסיפון" - לא תאספון, שפרעה פחד וירא שיתאספו ובכח האסיפה והאחדות יצאו.

וכמובא ב"תנא דבי אליהו" (פכ"ג): "וכשהיו ישראל במצריים, נתקבצו כולם וישבו יחד, משום שהיו כולם באגודה אחת. וכתנו ברית יחד שיעשו גמילות חסדים זה עם זה..."

וכך כתב הריטב"א (בפירושו להגדה של פסח ד"ה וישמע את קולנו): "ומהו אגודת אזוב? (שטבלו בו את דם הפסח) אף על פי שהיו ישראל שפלים במצוות כאזוב, מכל מקום אגודה אחת היו רעים וחברים ביחד ולפיכך ניצולו". ובזה מבואר העניין שאין הפסח נאכל אלא בחבורה, מה שאין כן בשאר הקורבנות.

ומוסיף שכמו כן היו שפלים כאזוב ולא נהגו גסות הרוח ולפיכך ניצולו. ולפי זה מבואר היטב עניין אכילת המצה המרמז לענוה. שבזכות זה יצאו.

המבואר בזה שאף שהיו שפלים במצוות, מכל מקום בזכות שהיו באחדות שלימה זכו להינצל. ולכן הרשע הזה שאומר: "מה העבודה הזאת לכם"

... הוציא את עצמו מן הכלל ואינו מאוחד עימם, ממילא "אילו היה שם לא היה נגאל!" כי רק אלו שהיו מאוחדים - יצאו ממצריים.

ויש להוסיף שזה הפירוש "ולפי שהוציא עצמו מן הכלל - כפר בעיקר!". פירוש שלכן חוזרת הטענה של שרו של ים ש"הללו והללו עובדי עבודה זרה" ואינו ראוי להינצל. שמוכן אם היה באחדות הרי זה גובר על זה וכפי שמצאנו בדורו של אחאב, שאף שהיו עובדי עבודה זרה מכל מקום כיון שהיו באחדות ניצלו. מה שאין כן הרשע הזה ש"הוציא את עצמו מן הלל" אזי חוזרת הטענה של "כופר בעיקר" ואינו ראוי להינצל.

ובספרים הקדושים ("אור החיים", "שפת אמת" ועוד) הקשו: מה הפלא בקריעת ים סוף? הלא מצאנו שליחידים גם כן נקרע הים - כאותו מעשה של רבי פנחס בן יאיר (חולין ז:). אם כן מה הפלא שנקרע הים לכל בני ישראל?

ומוסיף ה"שפת אמת" שאם כי אמת (כידוע מספרים הקדושים) שבשעת קריעת ים סוף נשאר זה לדורות גם כן. אף על פי כן יש לומר עוד, כי עיקר הנס היה להיות נקרע אף לאותם שאמרו: "המבלי אין קברים" כמו שמובא במדרש שהיו ארבע כיתות על הים. ואף על פי כן נתברר שכלל ישראל מעלים השפלים גם כן מטומאה לטהרה והעצה על ידי ביטולם לכלל. כמו שאמר להם משה שיחרישו ועל ידי זה יהיו נושעים גם כן.

ומבואר שהצלת הרשעים הייתה על ידי הביטול לכלל. מה שאין כן הרשע ש"הוציא עצמו מן הכלל", לכן "אילו היה שם - לא היה נגאל!"

רמזים בעניין הכרפס והחרוסת

מובא שכרפס נוטריקון ס' פרך - זכר לסי' (60) ריבוא שעבדו בפרך.

ועל דרך זה מובא שחרוסת נוטריקון ס' חרות - שסי' ריבוא יצאו לחירות. ובזה מובן שיטת הרמב"ם ועוד שיש לטבול את הכרפס בחרוסת,

ותמהו בזה. ולהנ"ל מרמזים שהסי' ריבוא שעבדו בפרך יצאו לחירות. סי' חירות.

ועוד רמז מובא שכרפ"ס ראשי תיבות כלל ר'אשון פ'ה ס'תום / ס'גור. וצריך בירור מה ענין הכרפס לפה סתום / סגור?

ומבואר על פי מה שפירש רש"י על הפסוק (שמות ב', י"ד): "אכן נודע הדבר" שאמר משה רבינו ע"ה, שעכשיו "נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו - מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך". והיינו כפי שפירש רש"י (סם): "דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין (בעלי לשון הרע) אמר: מעתה שמא אינם ראויין להגאל".

ונמצא שכל מה שעבדו בפרך הוא בעוון הלשון הרע. ולפי זה יבואר הרמז שכרפס אותיות ס' פרך, שמרמז על סי' ריבוא שעבדו בפרך כנ"ל. וזה מורה לנו שכלל ר'אשון פ'ה ס'תום / ס'גור - לשמור הפה מדיבורים אסורים ולשון הרע, שהרי על ידי זה נגזר עליהם לעבוד בפרך.

ויש להוסיף שהנה מובא בחז"ל (סוטה יא:). על הפסוק: "ויעבידו את בני ישראל בפרך" - בפה רך". ובמדרש (שמות רבה פ"א, י"א) שכל מה שעשו ביום הראשון הוצרכו לעשות כל הימים.

וביאור העניין שזה היה "מידה כנגד מידה" - שמפני שסיפרו לשון הרע בפה, לכן עבדו בהם "בפה רך".

וידייק לשון רש"י שמשה רבינו תמה מדוע נרדו "בפרך" - פירוש "בפה רך" (שעל עצם הגלות אפשר שלא תמה, שהרי כבר נגזר כן בברית בין הבתרים ש"עבדום ועינו אותם..."). וכעת הוא מבין שזה משום לשון הרע. וזה גם מרמז הכרפס כנ"ל. שסי' ריבוא עבדו "בפרך" - פה רך". ומרמז לנו שכלל ר'אשון פ'ה ס'תום / ס'גור.

עוד נראה לומר על דרך רמז בעניין הכרפס. ובהקדם דברי הגמרא (שבת י:): "בשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצריים". ופירש רש"י: "בתלמידי רבינו יצחק הלוי

מצאתי: "כתונת פסים" - סביב פס ידו נתן מילת ולא כל הכתונת".

והנה השבטים מפני קנאתם ביוסף השליכוהו לבור ולאחר מכן מכרוהו ונתגלגל למצריים. ומובא בזהר חדש (פרשת וישב) שיוסף לא ראה את אביו 22 שנה ולכן נענשו עשרת השבטים שיישאו במצריים בזמן ההוא, 22 שנים לכל אחד מהם. וזה יוצא 220 שנים לעשרת השבטים. ואף שבפועל היו רק 210 שנים כמניין רד"ו, מכל מקום מיתתם במצריים כיפרה להם והורידה שנה אחת לכל אחד ונשאר רד"ו. היוצא מזה שנענשו שיהיו ר"כ (220) שנים במצריים. (ובזה מבואר טעמם של בני אפריים שיצאו לפני הזמן לפי שסברו שמפני שהם נכדיו של יוסף אזי אינם בכלל הגזירה של 220 שנים. שכל ריבוי הזמן הוא עונש מפני מכירת יוסף כנ"ל). [ורק שבפועל לבסוף ירדו 10 שנים מהחשבון כנ"ל].

ובזה יתבאר כר-פס. ר"כ שנים נענשו להיות במצריים. והכל מפני ה"פס", ה"פס ידו" שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו". שמפני זה נתגלגלו וירדו למצריים להיות ר"כ שנים.

עוד יתפרש "כרפס". שהנה נגזר עליהם להיות 430 שנים. ובפועל היו רק 210 שנים. וזהו 220 פחות מ-430. וזהו כ"ר-פס. פירוש ר"כ שנים הוריד הקב"ה מחשבון 430, ו"פס" כמו "פסו אמונים...", שהוריד ר"כ שנים.

ובזה תבואר שיטת הראשונים שיש לטבל הכרפס בחרוסת. שהרי החרוסת היא זכר לטיט וקושי השיעבוד שהיו במצריים. וכידוע קושי השיעבוד השלים את מניין השנים. ולכן טובלים את הכרפס בחרוסת. לרמז שמה שה' יתברך פס על ר"כ שנים הוא משום קושי השיעבוד.

"אחד (/אחת) מי יודע?"

כמה "סודות מן הסדר": זהו שיר ילדים מובהק, שהגיע לסוף ההגדה כדי למשוך את הילדים (וגם את המבוגרים) להיוותר ערים עד סוף הסדר. אכן אנו נמצאים בחג החינוך - "והגדת לבנך", וגיבורי הלילה הם הילדים הרכים. "חונך לנער על פי דרכו" - משוך

את ליבו במה שהוא אוהב, וכך "תנער" אותו שיישאר ער וערני.

ובכל זאת, מה אומר תוכן השיר, מלבד חידון חביב על מושגי יסוד ביהדות? אלא שחינוך יסודי עוסק בהטמעת מושגי יסוד בנפש הילד, גם לפני ההבנה המלאה שלהם. למשל, כאשר הילד רק מתחיל לדבר, משננים איתו "תורה צויה לנו משה מורשה קהילת יעקב", כדי שהדיבור הטבעי והפשוט יהיה מקושר לערכי היסוד הללו. כך גם בנוגע למספרים: בכל ימי חיינו אנו משתמשים במספרים, במודע או שלא במודע, זהו אחד מסימני ההיכר של החשיבה האנושית (שימו לב לקשר בין מחשבה לחשבון). אם כן, "אחד מי יודע?" נועד להחדיר לילד (כבר ברובד הלא-מודע) את ההקשר (האסוציאציה) התורני של המספרים: כשהוא יאמר "אחד" הוא יקשר זאת ל"אחד א-להינו", וכשיאמר "שניים" יקשר זאת ל"שני לוחות הברית" (ובכלל, לברית בין שניים), וכן הלאה. זהו יסוד חשוב בתיקון הנפש: תיקון "כח המדמה" - שפירושו, לבנות בנפש, עולם דימויים קדוש וטהור, בניית לא-מודע יהודי.

חינוך יסודי משתמש בשאלה ותשובה, "אחד מי יודע? אחד אני יודע!", בדיוק כשם שפותחים את ליל הסדר בשאלת הבנים: "מה נשתנה". השאלה-תשובה היא גירוי נפשי המוביל מהלא-מודע לתוך המודע. כלומר, השאלה מניחה שהידיעה הזו נמצאת אי שם בתוכך, במעמקי הלא-מודע, והתשובה דולה את הידיעה מאותו מקום ומביאה אותה אל חזית המודעות. אבני היסוד האלה, החל מ"אחד א-להינו", שקועות במעמקי הנפש, ובליל הסדר אנו חושפים אותן על השולחן ושוב מחדירים אותם עמוק-עמוק.

- "אחד מי יודע" = פה סח.
- "אחד מי יודע? אחד אני יודע!" = אברהם אבינו, שעליו נאמר: "אחד היה אברהם". אברהם אבינו אהב לספור מ"אחד", להראות שהכל מגיע מ"אחד א-להינו", והוא חיבר את ספר יצירה הפותח בעשר ספירות-מספרים.
- שאלה ועוד מחשבה טובה = תשובה. אם השאלה מלווה במחשבה טובה, הנוגעת מאוד עד לעמקי הלא-מודע, מגיעים לתשובה.

- "א-להינו שבשמים ובארץ" ועוד **כנסת ישראל** (התשובה ל"אחת" מי יודע?) = $2164 = 4$ פעמים **ישראל** - "ומספר את רובע ישראל". ובדרך אחרת: **אחד הוא א-להינו ועוד אחת היא כנסת ישראל = 1623 = 3 פעמים ישראל!!!**
- אם ה' אומר: "אחת אני יודע", אפשר לחזור ולומר במקום: "אחד מי יודע" "אחת אני יודעת" (אנו האישה - כנסת ישראל). אם כך, **אחד מי יודעת? אחד אני יודעת!** עם הכולל = שמע ישראל ה' א-להינו ה' אחד!

"שנים עשר שיבטיא" - "שבטים -

שבטי י-ה עדות לישראל ..."

"הבניין היסודי של העולם - כנסת ישראל"

"... בניינים ביסודם הם שנים עשר. 12 שעות ביום, שהיום מצד עצמו הוא יום אחד, אבל באמת הוא בניין המורכב מ-12 שעות, וכן השנה מורכבת מ-12 חודשים וכן העולם מיוסד על 12 מזלות וכן הבניין היסודי של העולם הוא כנסת ישראל ... וזהו 12 שבטיא.

וחזור הפייטן שהבניין היסודי הוא שבטי י-ה, ועבודתם להכניע כח הרע שעל זה מורה 11, ועל ידי כך תתגלה קדושת ה-10 וכי וכי, והכל מרצונו יתברך "אחד א-להינו שבשמים ובארץ". ("ברכות בחשבון" עיין שם בביאור המספרים 10, 11, 12).

עם ישראל בשלימותו

"עם ישראל בשלימותו כולל שנים עשר שבטים. אם חסר חלילה ולו שבת אחד, הרי שהדבר פוגם בקיום הבריאה. לכן בעת שיוסף נמכר למצרים והורחק מעל אביו, עיקר צערו של יעקב לא היה על עצם היעדרותו של בנו אהובו. אלא על כך שחסר שבת מישראל. יעקב אבינו ידע שצריכים להיות שנים עשר שבטים בשם ישראל, ושזה הוא הקיום של כל העולמות. אם חסר שבת זה הוא חורבן וסיבה להתאבל.

לפיכך לאחר שירד למצרים וראה את יוסף ואת בניו, אמר יעקב ליוסף: "ראו פניך לא פיללתי" -

אם חשבתם שהמספרים הם נטולי זהות, סתמיים ו"חילוניים", הרי טעיתם: למספרים יש משמעות עמוקה, וכך קולט אותם הילד היהודי בשירת "אחד מי יודע?". מספרים נקשרים בתורה עם מושגים, וראשית **החינוך היהודי למספרים** היא לשנן לילד שמספרים נושאים משמעות פנימית ולקשר כל מספר עם אותה משמעות. בנוסף, חינוך למספרים אומר שבלמוד התורה יש חשיבות למבנים המספריים שבה: חכמים הראשונים נקראו "סופרים" כי היו סופרים את אותיות התורה, וכך ראוי לספור אותיות, מילים ופסוקים בתורה, ולהמשיך גם בחשבונות גימטריה ברמות שונות ...

כשאנו שרים: "אחד מי יודע?" ודאי גם הקב"ה שר כנגדנו: "אחת מי יודע?", והוא משיב, כמו בשיר השירים: "אחת היא יונתי תמתי" - כנסת ישראל שלי היא אחת ויחידה (ואפשר גם להשיב "חד גדיא" - שה אחד בין שבעים זאבים). כמו שבתפילין שלנו כתוב: "שמע ישראל ה' א-להינו ה' אחד", ובתפילין של הקב"ה כביכול כתוב: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (ברכות ו).

לחילוף אחד-אחת יש מקור חשוב בתנ"ך: "ליבבתיני אחותי כלה ליבבתיני באחד מעינייך" - כתיב "באחד" וקרי "באחת". והנה מבואר בחסידות שהיחס בין אחד לאחת הוא בין ה"יחוד העליון" ל"יחוד התחתון": "יחוד עליון" - הוא בפסוק: "שמע ישראל ה' א-להינו ה' אחד". נקודת המוצא היא ש"אין עוד מלבדו", וממילא הכל בטל כלפיו וכאילו אינו קיים, וגם אנו-עצמנו נמצאים ב"ביטול במציאות". ו"יחוד תחתון" - מתייחס אל מציאות העולם הנברא, אלא שהוא רואה אותו מתאחד עם מקורו, בדרגה של "ביטול הישי", ואז אנו רואים גם את ה"אחת" - עם ישראל העומד מול ה' ("יחוד תחתון" - מתבטא באמירת: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לאחר "שמע ישראל"). הקרי - הגלוי, הוא "באחת מעינייך" - זו העבודה הרגילה, אנו מקבלים על עצמנו עול תורה ומצוות ומעצבים את דמותנו מתוך "ביטול הישי" כלפי ה'. אבל הכתיב - הנסתר, הוא "באחד מעינייך", "ביטול במציאות", מתוך הכרה ש"ה' הוא הכל והכל הוא ה'".

אני חשבתני שחסר שבט, והנה לא זו בלבד שלא חסר אלא "והנה הראה אותי א-להים גם את זרעך" (בראשית מ"ח, י"א) - יצאו ממך שני שבטים!". (הגדת "יחי ראובן").

ומבואר בספר העקדה, שכל הנהגת והשגחת ה' את ישראל, זה דווקא בגלל שהם משנים עשר שבטים, כי בלי זה לא היו זוכים לכל זה, ולכן הצטער יעקב אבינו כל כך שיוסף איננו. (הגדת "מעשה ניסים").

בשבטים הושלם הכל

"והנה יסוד השבטים הוא כי עימהם הכל נגמר. בכח כבר היה הכל אצל האבות אברהם יצחק ויעקב, או בביתם של השבטים הכל נשלם. מלכות, כהונה, ארץ ישראל. עד סידור חלקיה לכל שבט ושבט. גם המשכן גם בית עולמים, גם הסנהדרין בלשכת הגזית, עם השבטים נגמרו הדברים. אלה העניינים ועניין השבטים עניינים משותפים הם, אחד משלים את רעהו. כמו שאין שלימות ישראל בלי כהונה, בלי מלכות, בלי ארץ ישראל, כי אין כהונה, מלכות, וארץ ישראל בלי ישראל. כשנשלם עם ישראל, הגאולה הנה באה". (רבי ירוחם ממיר - דעת תורה בראשית מ"ט, ה').

על שם גאולת ישראל נקראו

זכות י"ב שבטי י-ה בני יעקב אבינו זכינו להיגאל (שמות רבה מ"ד, ט').

"וישמע א-להים את נאקתם ויזכור אלוהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב" (שמות ב', כ"ד) את אברהם - [את] לרבות זכות שרה, את יצחק - [את] לרבות זכות רבקה, את יעקב - [את] לרבות זכות רחל ולאה והשבטים. [פירוש הרוקח (הגדה של פסח)]

וכתב החיד"א: "היום אתם יוצאים בחודש האביב" (שמות י"ג, ד') - אביב נוטריקון אב י"ב, כי זכות האבות וי"ב שבטים יצאו. [הגדת "בית אהרן" (דבר אהרן)].

ואכן מדברי חז"ל מתבאר, שעם רדת ישראל למצריים, קיבלו שמות השבטים משמעות שונה מזו שהתכוונו האימהות הקדושות בזמן שקראו להם

בשם. האימהות הקדושות התכוונו למשמעות של הודאה ושבח לבורא יתברך: ראובן - "כי אמרה כי ראה ה' בעוניי", שמעון - "כי שמע ה' כי שנואה אנכי", לוי - "הפעם ילווה אישי אלי", יהודה - "הפעם אודה את ה'". עם הירידה למצרים - אומר המדרש (שמות רבה א, ה) - השתנתה המשמעות, ו"על שם גאולת ישראל נזכרו כאן", כדלהלן:

"ראובן - שנאמר: 'ראה ראיתי את עוני עמי'. שמעון - על שם 'וישמע א-להים את נאקתם'. לוי - על שם שנתחבר הקב"ה לצרתם מתוך הסנה. יהודה - על שם שעובדו לקב"ה. יששכר - שנתן להם הקב"ה שכר שיעבודם, ביזת מצרים וביזת הים. זבולון - על שם שהשכין הקב"ה שכינתו בקירבם, ואין זבולון אלא בית המקדש. בנימין - על שם 'מינך ה' נאדרי בכח'. דן - על שם 'וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי'. נפתלי - על שם תורה ומצוות שנתן להם הקב"ה, שכתוב בהם (תהלים י"ט, י"א): 'ומתוקים מדבש ונופת צופים'. גד - על שם המן שהאכילם הקב"ה, שהוא כזרע גד. אשר - על שם שהיו מאשרים אותם כל שומעי גאולתן וגדולתן. יוסף - על שם שעתיד הקדוש ברוך הוא להוסיף ולגאול את ישראל ממלכות הרשעה כשם שגאל אותם ממצריים".

היחוס של עם ישראל

מה מיוחד בזה שהשבטים הם שנים עשר?

בזה אנו מציינים את קדושתם של ישראל במצריים, שמרו על שלימות השבטים, ולא התבוללו בין המצרים, וכן דרשו חז"ל (ילקוט שמעוני שיר השירים תתקפ"ח) על הפסוק (תהילים קכ"ב, ד'): "ששם עלו שבטים שבטי י-ה...". אמר הקב"ה: "שמי מעיד עליהם שלא נטמאו במצריים בזנות". (הגדת "עטרת ישועה").

יסוד היסודות של עם ישראל הוא היחוס! "שבטי י-ה עדות לישראל" (תהילים קכ"ב, ד'). הקב"ה הוציא אותנו ממצרים על סמך העדות "לזרע משפחת הזרחי" וכו' (במדבר כ"ו, י"ג) - אותיות י' ה' שהוסיף הקב"ה לשם כל משפחה ומשפחה בישראל, וחתם את שמו על כלל ישראל. חתימה זו מורה שכלל ישראל

שמרו על קדושת ישראל ולא בגדו בקב"ה (עייני רשי שם פסוק ה'). במשך כל מאות השנים שהיינו משועבדים במצריים, כאשר המצרים השתלטו על הגופות שלנו, כאשר הם את הבנים שלנו הם שמו בתוך החומות, שמרנו על קדושת ישראל - היחוד שלנו, נשמר בטהרתו, כשיצאנו ממצרים, חתם הקב"ה על השטר - הקב"ה הוסיף אותיות י-ה, סימנו שהיחוס והקדושה נשארו בטהרתם.

היחוס והקדושה היא נקודת ההבדל בין ישראל לאומות העולם. חז"ל אומרים (ילקוט שמעוני במדבר, רמז תרפד): "בשעה שקיבלו ישראל את התורה, נתקנאו אומות העולם בהן, מה ראוי להתקרב יותר מן האומות. סתם פיהן הקב"ה, אמר להן: הביאו ספר יוחסין שלכם, שנאמר 'הבו לה' משפחות עמים' (תהילים צ"ו, ז') כשם שבני מביאין ויתילדו על משפחותם". לאומות העולם אין ספר יחוס, ולכן אין הקב"ה מקרב אותן. לעומת זאת עם ישראל, למרות כל הגלויות והחורבנות, נשאר קדוש, טהור ונקי. (הגדת "תפארת שמשון").

כבוד שמייים מתגלה מהתכללות ריבוי הגונים

הנה בני ישראל היו במצריים רד"ו שנים כצאצאי אברהם יצחק ויעקב, ובסיומם מגיע הזמן לצאת ממצריים ולהיות לעם לה' - להתחיל לעובדו ולעשות רצונו. ובפשטות היה נראה שראוי שיצאו כולם כאחד, בלא חילוקי דרגות ודעות. אך למעשה כאשר הם יצאו ממצריים והגיעו לים סוף נבקע הים ל-12 קרעים, וכל שבט עבר בשביל לעצמו (שמות רבה כ"ד, א') - "לגוזר ים סוף לגזרים" - שנחלק ל"ב גזרים זהו מופת שבזכותם נקרע הים". (מרכבת המשנה על המכילתא פרשת שירה בשלח פרשה ג'). בשביל שנים עשר השבטים שיעברו בהם (הגדת "צוף אמרים").

וביאור העניין (על פי הגדת "בני בכורי ישראל") שהראה להם ה' יתברך מיד בהתחלת התהוות האומה את דרכי עבודת ה' באופן הנכון - כאשר כל אחד יעבוד את ה' יתברך באופן הנכון לו מצד שורש נשמתו, ובכך יתגלה ה"אחדות הפשוט בפעולות המשתנות" (ליקוטי מוהר"ן תנינא ב', ב').

וכמו שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני שמואל ב' כ'), קנ"ב) **שגם בעודם מחולקים ל-12 שבילים נפרדים, מכל מקום הם ראו איש את רעהו, וזו לשונם: "כיצד המים עשויים לישראל כ'חומה'?" והעידה "סרח בת אשר ... שהיו הקירות מזכוכית".** מבואר שאף שכל שבט הלך בשביל לעצמו, מכל מקום היו רואים אלו את אלו. וכן מדויק גם בלשון הכתוב: **"והמים להם חומה" - שהחומה והקירות שחצו ביניהם היו מ"מים" - היינו שהם היו שקופים, ולא חצו לגמרי בין שבט אחד למשנהו, אלא אדרבה - הקירות בעצמם היו הכלי לראות אלו את אלו.**

וכמו כן אחר כך **במתן תורה**, שעל אף שהיו בני ישראל מאוחדים **"כאיש אחד בלב אחד"** (רש"י שמות י"ט, ב'), אך **מכל מקום היה ביניהם חילוקי דרגות, ולא נכנס איש לפניו ממחיצתו של חברו** (מכילתא יתרו שם, כ"ד).

[וראה עוד מה שכתב בזוהר הקדוש (ח"ב רנא): **שיש לעשות 12 חלונות בבית הכנסת, כנגד 12 השבטים, שלכל אחד יש שער וחלון אחר בשמיים, וכן נפסק בשולחן ערוך (א"ו"ח צ', ד').** וכל זה בסוד 12 נוסחאות התפילה, שמכולם יחד מתגלה כבוד מלכותו.

וזה גם סוד חלוקת הארץ ל-12 שבטים, שנעשה הכל בגורל ועל פי הדיבור, **אחר שארץ ישראל נחשבת כ"גוף" של נשמת ישראל, וחלוקת הארץ היא חלוקת הארת הנשמה באברי הגוף, שכולם אחד יפעלו בשלימות ובאופן הנכון להרבות כבודו בעולם, ובפרט בארץ ישראל - "ארץ אשר עיני ה' א-להיך בה", והיא מקום השראת שכינתו יתברך].**

זוהי הצורה של עם ישראל בתיקונו - בהיותו "שוכן לשבטיו", איש איש בעבודתו - "כוהנים בעבודתם, לויים בדוכנם וישראל במעמדם". שבט זבולון נלחם בקרב (כמובא בתרגום אונקלוס על הפסוק: "שמח זבולון בצאתך ויששכר באוהליך" - "וְזָבֻלֹן אָמַר הֲדַי זָבֻלֹן בְּמִפְקֵד לְאֶנְחָא קְרָבָא עַל בְּעָלֵי דְבְּבָד וְיִשְׁשַׁכֵּר בְּמִקְדָּא לְמַעְבַּד זְמַנֵּי מוֹעֲדֵינָא בִירוּשָׁלַם"), **זו ומפרנס את שבט יששכר - שלומד תורה בבחינת "אדם כי ימות באוהל"** (וכדרשת חז"ל), **שבט שמעון מסבבים בעיירות ללמד את בני ישראל תורה וכו', "איש אשר כברכתו ברך אותם", ודווקא מריבוי הגוונים והדרכים מתגלה ומתעלה כבוד שמייים.** [וראה עוד בהרחבה בעניין זה בספר "בני בכורי ישראל" (ח"א מאמר ל"ד), שם התבאר עוד (על פי ליקוטי מוהר"ן קמא, נ"ו המיוסד על דברי הזוהר הקדוש ח"ג רנא): שייכות עניין זה לסוד המצה (גימטריה קהל. שאף על פי

שהיא לשון מריבה ומחלוקת, מבטאת היא באופן עשייתה מקמח ומים - אחדות הדעות המחולקות - יח"ד ראשי תיבות **י"ש חילוקי דעות** לעומת הלחם (לשון מלחמה - שכל אחד רוצה לבטל את השני ולא להיכלל עימו להיות לאחד), ולעבודת המידות בכלל ובפרט בין האיש והאישה ("הקמח והמים") - "עזר כנגדו" בערבי פסחים, עי"ש באורד].

"שנים עשר שבטיא,

אחד עשר כוכביא"

מניין אחד עשר כוכבים נתפרש בחלום יוסף (בראשית ל"ז ט') "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים ל"י", וכוונתו שם למניין י"א שבטים חוץ ממנו עצמו. אך לכאורה קשה, שהרי למעשה מניין שבטי י-ה הם י"ב - כולל יוסף, ואם כן מה המשמעות של מניין י"א כוכבים בהתייחסות לשבטי י-ה. ובעל כרחך יש במניין השבטים גם מניין י"א וגם מניין י"ב, וצריך בירור.

אך מצינו כן גם בפרשת ויצא (בראשית ל', כ"ה): "ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי". והרי ליעקב אבינו היו אז רק י"א שבטים (שבנימין עדיין לא נולד), ואף על פי כן רצה כבר לחזור לארצו, מוכח שבמניין י"א יש איזו שהיא שלימות של השבטים, שיש בכוחם לעמוד במלחמה נגד עשו. וכך הוא גם לשון הפסוק בהמשך (ל"ב, כ"ג): "ויקום בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבור את מעבר יבק", ואז נלחם עם שרו של עשו וגבר עליו, משמע שגם ב"א שבטים יש שלימות מסויימת של שבטי י-ה.

ואמנם בפרשת ויצא (שם) פירש רש"י שיעקב בטח בעיקר על זכותו של יוסף ולא על מניין י"א שבטים, אבל ב"זרע ברך" (פרשת וישב ד"ה הטעם הי"ב) האריך לבאר בחלום יוסף שיש מניין של י"א שבטים כנגד י"א אלופי עשו, ויש מניין של י"ב שבטים כנגד י"ב נשיאי ישמעאל (כמפורש במדרש (בראשית רבה מז, ה): אמר רבי יצחק כתיב (בראשית מ"ט): 'כל אלה שבטי ישראל, שנים עשר אלו בני גבירה וישמעאל אינו מעמיד י"ב אלא אותן נשיאים...".

וזו כוונת הפייטן "שנים עשר שבטיא, אחד עשר כוכביא", כנגד שני מניינים אלו של השבטים, כוח של י"א שבטים, ושלימות כוחם בי"ב שבטים. (הגדת "ביים דרך").

"שלושה עשר מידיא,

שנים עשר שיבטיא"

בספר "למודים בנסים" (על הגדה של פסח) כתב רמז נפלא, לפרש ההמשך מה"י"ב שיבטיא לה"י"ג מידיא, ותוכן דבריו, כי מצינו בפרשת כי תבוא (דברים כ"ז, י"ב - י"ג): "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן, ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן ונפתלי", וכתב על זה כי "שמעון לוי יהודה יששכר יוסף בנימן" עולה בגימטריה 1680, ועם ה-6 שבטים עולה 1686, כמניין ה-6 מידות: "רחום ארך אפים נצר חסד לאלפים נשא עון". "ראובן גד אשר זבולן דן נפתלי" עולה 1486 עם ה-6 שבטים עולה 1492 ועם כללות המקום שעמדו שם נשלם 1493, עולה כמניין ה-6 מידות "וחנון ורב חסד ואמת ופשע וחטאה ונקה", ויעקב אבינו קראו הקב"ה: "א-ל"י הרי יש בין ה"י"ב שבטים עם יעקב אבינו הגילוי של ה"י"ג מידות, והוא רמז נפלא (עי"ש מה שכתב עוד בזה).

ומוסיף ה"לקח והלבוב" (תשפ"א) כי השם כ"ב שגילו לנו הספרים הקדושים כי הוא הכח של ברכת כהנים עולה 1681, והוא כמניין ה-6 שבטים העומדים על הר גריזים לברכה. ומציין עוד כי מניין ה-6 שבטים העומדים על הר עיבל עולה כמניין האבות והאימהות הקבורים במערת המכפלה, כנראה הכוונה בזה כי הם עומדים לנו לעזר להתגבר על הקללה שלא נכשל בזה חלילה.

וליקח לנו מזה דרך לעבודת ה', נראה הכוונה כי על ידי האחדות של ה"י"ב שבטי י-ה, והאחדות של השבטים עם אביהם מביא לידי גילוי ה"י"ג מידות. וההבנה בזה הוא כי אחדות מביא לידי חן, כמו שכתב בספר חסד לאברהם (מראדאמסק לר"ה): "כ"ה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרידי חרב" - במדבר היה לבני ישראל לב אחד, וזאת הבחינה הגדולה הייתה להם

בשעת מעמד הר סיני, וגם אחר כך בדור המדבר נשאר להם זה הכח, ולכך היה להם מציאת חן לפני הקב"ה, וזה הרמז "אמר יי מ'צא ח'ן ב'מדבר" ראשי תיבות באחיי"ם, היינו מחמת אהוה היה להם מציאת חן לפני הקב"ה (עיי"ש כל דבריו). וכן כתב ב"שפתי צדיק (פרשת בהעלותך): "וכן שמעתי מפה קדשו (של החידושי הרי"מ) שכל אחד צריך לייגע שיתקבל חלק עבודתו תוך קהל ישראל, שכנסת ישראל חביבה לפניו יתברך שמו, זה מרמז שבהקהיל הקהל צריך רק פשוטה דהיינו תקיעה, שהוא ברור שהקהל תמיד נושאים חן לפניו יתברך שמו, עתה בעומק חשכות הגלות עיקר אחדות ישראל" (עיי"ש כל דבריו).

בפסוקים בפרשת כי תשא אנו רואים כי הי"ג מידות ביקש משה רבינו על ידי מציאות חן, כמו שכתוב (שמות ל"ג, י"ב - י"ג): "ויאמר משה אל ה' ראה

אתה אומר אלי העל את העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עימי ואתה אמרת ידעתיך בשם וגם מצאת חן בעיני ועתה אם נא מצאתי חן הודיעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמד הגוי הזה", ולכן על ידי האחדות של הי"ב שבטי י-ה ביחד עם יעקב אבינו הם מעוררים חן והתגלות הי"ג מידות של רחמים.

ובזה מובן הרמז הנפלא של הי"למודים בנסים", כי על ידי תיקון החטא של מכירת יוסף, שהוא עבודת ליל הסדר (כפי שהארכנו בשיעורים המוקלטים על פי המבואר במפרשי ההגדה), שזה עניין הטיבולים לתקן עניין "ויטבילו את הכתונת בדם", שנדע כי עניין גילוי י"ג מידות של רחמים תלוי בתיקון הפירוד והשנאת חנם, ובזה מעוררים הי"ג מידות.

"עם זו (13) יצרתי לי תהילתי יספרו".

"והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו,

אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם".

"עם ישראל חי"!

תפילה להשבת החטופים בעת אמירת הגדה של פסח (לפני אמירת "והיא שעמדה")

שתיקן הרב הראשי לישראל - הרה"ג הרב דוד לאו שליט"א

יהי רצון מלפני אבינו ש'בשמים אשר הוציא את עמו ישראל מתחת סבלות מצרים

הוא יברך וינצר את אחינו ואחיותינו החטופים האסורים בכבלי ברזל

יחזק נפשם ויאמונתם ישמרם מכל נגע ומחלה

יחמל על בגיו ובנותיו המצפים לישועתו יבטל מעליהם כל גזרות אכזריות

בחסדו הגדול יחיש פדותם ויצאו מהרה מאפלה לאורה

ומבור השבי לחרות עולם וישובו לשלום אל משפחותיהם ואל בתיהם

אנא, נטע אהנה שלום ורעות בלב כלם הסר קנאה ו'שנאת חנם ופרס עלינו ספת שלומך ונצ'ה

בקרוב לומר לפניך שירה חדשה.